

נתמלא הכלי – שופך ושונה ואינו נמנע (ואפילו בשאינו צלול מותר, כדין גרף של רעי. תוס').
אף על פי שאין הלכה כרבי יצחק כאמור, לדעת הרמב"ם ושאר פוסקים אין ליתן כלי תחת
הדלף שאינו ראוי, משום שבכך הוא מבטל כלי מהיכנו. ואילו דעת הטור להתיר [וכדין 'גרף
של רעי' שמוטר לטלטלו]. ויש לסמוך על כך לצורך גדול (עפ"י חיי אדם; באור הלכה סו"י שלה).

ד. רבה התיר לאביי לסלק הרהיים המתקלקלים מהגשמים, על ידי שיכניס מטתו לשם ואז יהיו הרהיים
מאוסות עליו כשהם מונחים לפני מטתו, ומוציאם כדין 'גרף של רעי'. (ואין זה בכלל עשיית גרף של רעי
לכתחילה, כיון שהגשמים כבר מזלפים והדבר נמצא במקום שמקפיד עליו, או משום הפסד הרהיים מותר
(עפ"י תוס', שו"ת הרא"ש כב,ח), וגם אין עושה אותו בידים ומתכוין לכך. ריא"ז).

ה. אמר שמואל: גרף של רעי ועביט של מימי רגלים – מותר להוציאם לאשפה. וכשהוא מחזירו – נותן בו
מים (הראויים לבהמה. ראשונים) ומחזירו.

א. כתב מגן אברהם: בעודו בידו מותר להחזיר אף בלא מים. וא"ר ופמ"ג מפקפקים בזה.
ב. יש מתירים להחזירו עם מים אפילו כשאינו צריך לגרף פעם נוספת. ויש מחמירים בזה. והכריע
האליה-רבה שאם הוא במקום המשתמר אין להחזירו ללא צורך (עפ"י משנ"ב. ובחז"א (מה"י) כתב
שגם לדעת המתיר לא הותר להחזיר אלא שלא יגנב, ומחזירו בקרן זוית בחצר).
אפשר שאם נצרך לגרף כדי להיפנות עליו, מותר להחזירו גם אם אין לו מים ליתן עליו,
משום כבוד הבריות (עפ"י משנ"ב ושעה"צ שה, לה).

כשאי אפשר באופן אחר, כתב החזון-איש (מה"י) להוכיח שמוטר להחזיר ללא מים.
ג. אפשר שגרף של מתכת שונה משל חרס ומותר להחזירו בלא מים, כי מועיל לו רחיצה (עפ"י
חזון איש מה"י). וע' בחדושים-ובאורים שכמדומה נוהגים הטר בטלטול כלים שהתינוקות נפנים בהם. ואולי
משום שאינם של חרס, אינם בדין 'גרף'.

מסקנת הגמרא שאפילו הרעי עצמו מותר להוציא, כמעשה באותו עכבר שנמצא בין הבשמים של רב
אשי, והורה לתופשו בזנבו ולסלקו.

א. הגדרת הדברים הכלולים ב'גרף של רעי', אין שייך ליתן בה שיעור קבוע כי תלוי הדבר לפי
האדם ולפי צורת הנחת הלכלוך, אם בפיזור או במכונס וכד'. ואם הוא אסטניס מותר אפילו
אינו מאוס כל כך לשאר אנשים (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ה כא, ב).
ב. אם יכול להימנע בעצמו מטלטול הגרף שיכול לטלטל על ידי נכרי – נכון לעשות כן, כדברי
ערוך השלחן. אך אין לבקש מילד קטן לטלטלו כי יש לחוש שיסבור הקטן שמוטר לו לטלטל
מוקצה (אג"מ שם כא, ט – ונטה מדברי ערוה"ש שלא חילק בין קטן לנכרי).

דפים לו – לז

עד. אלו דברים מנויים במשנתנו, האסורים בשבת וביום טוב משום 'שבות', ואף דברים שהם משום 'רשות' ומשום
'מצוה'?

דברים האסורים משום 'שבות'; יש שאין בהם לחלוח מצוה ואסורים, ויש דברים שהם קצת מצוה ויש שהם
מצוה גמורה ואעפ"כ אסורים חכמים, בין בשבת בין ביום טוב; –

דברים שאין בהם שום מצוה; לא עולים באילן [גזרה שמא יתלוש], ולא רוכבים על גבי בהמה [גזרה שמא יחתוך זמורה], ולא שטים על פני המים [גזרה שמא יעשה חבית של שייטים לצוף בה], ולא מטפחים [כף אל כף] ולא מספקים [כף על ירך] ולא מרקדים [גזרה שמא יתקן כלי שיר].

א. יש שכתבו (עתוס' לעיל ל; רמ"א שלט) שבזמננו אין איסור בדבר כיון שאיננו בקיאים בתקון כלי שיר. ושאר ראשונים חולקים (וע' אגרות משה או"ח ח"ב ק; שבט הלוי ח"ד לו). ואף לא בשמחה של מצוה כגון של חתן וכלה, מלבד בשמחת תורה נהגו לרקוד ולטפח לכבוד התורה (עפ"י משנ"ב שלט סק"ח. וע' שו"ת מהרי"ק ט).

ב. הקשת אצבע בכף למשחק – בתרומת הדשן (סב) התיר. ואולם לעשות כן כדרך המשוררים, לפי קצב הנעימה – אסור (עפ"י או"ח שלט, ג ובמגן אברהם). ויש מחמירים בכל אופן (ע' כסף משנה שבת כג, ד; תוספת שבת ופרי מגדים או"ח שם).

ג. הכאת כף כלאחר יד – בירושלמי אמרו להתיר.

ד. בחול המועד לא נאסרו טיפוח סיפוק וריקוד (עפ"י תוס' לעיל ל. שבת קמח: ריב"ש רס). ויש מי שהחמיר בענין ניגון בכלי שיר (עפ"י שו"ת שער אפרים לו, והובא בבאר היטב תקל"ד סק"ה). ואולם בשבות יעקב (כה) כתב לתמוה על השע"א וכתב שהמנהג לנגן).

ה. דברים אלו אסורים אף במקום מצוה גמורה, כגון לרכוב ולשוט כדי להביא שופר של מצוה וכד' (ע' משנה ר"ה לב:). וכתבו פוסקים שמותר לומר לנכרי לנגן בכלי שיר בשמחת נישואין בשבת.

דיני שיטה ורחיצה בנהר בים ובכרחה – בשבת מ.

דברים שיש בהם מצוה שאינה גמורה; לא דנים [כשיש דיין עדיף ממנו, אין זו מצוה גמורה], ולא מקדשים [כשיש לו אשה ובנים], לא חולצים ולא מיבמים [כשיש אח גדול שמצוה בו] – הטעם בכלום גזרה שמא יכתוב.

א. לפרש"י, גם כשאין דיין אחר טוב ממנו אסור לדון בשבת, וכן כשאין לו אשה ובנים אסור לקדש [אלא שהעמידו באופנים שאין בהם מצוה גמורה כדי לפרש דברי התנא], ולרבנו תם משמע שמותר לדון כשאין עדיף ממנו, וכן מותר לקדש אשה בשבת כשאין לו אשה ובנים. וכתבו ראשונים (רשב"א ור"ן ועוד) שלדעתו כמו כן מותר ליבם ע"י גדול האחים שאז היא מצוה שלימה. אך יש אוסרים מטעם קנין (ע' בראשונים שם ובב"ח וט"ז תקכד). וכן חליצה בגדול האחרים, יש מתירים לפי רבנו תם (עפ"י מאירי; ב"י או"ח שלט תקכד), ויש אוסרים משום שאין החליצה מצוה גמורה אלא היבום (עפ"י הגהות על הטור שם), או משום שהחליצה כדן ואין דנים בשבת (עפ"י קרבן העדה – בדעת הירושלמי יבמות יב, א).

ומבואר מדברי רבנו תם שמתיר לקדש אפילו אי אפשר לו לבעול באותה שבת. (ע' בזה בספר דבר אברהם ח"ב לו, ד).

ב. התוס' הביאו מהירושלמי שאין לכנוס אשה בשבת, משום 'קנין'. ולרבנו תם אפשר שכשאין לו אשה ובנים מותר (סמ"ק). ועל זה סומכים בשעת הדחק באופנים מסוימים (ע' רמ"א או"ח שלט, ד ומשנ"ב שם; חיי אדם לח, ו).

יש מי שאומר שאלמנה אין לה חופה, הלכך ביאה ראשונה אסורה בשבת באלמנה שהרי אז חל קנין למעשה ידיה ולמציאתה (רבנו יחיאל, מובא בפוסקים). וכן יש מחמירים בכל כונס אשה בערב שבת, שצריך להתייחד עמה מבעוד יום כי יש לחוש לדעת הסוברים ש'חופה' היינו יחוד (ע' דרך החיים; משנ"ב שלט סקל"ב ושעה"צ שם).

- ובין השמשות – מותר לכנוס, שלא גזרו ביהש"מ משום שבות (עפ"י מאירי כתובות ג. בית שמואל סד סק"ו).
- ג. עוד כתבו בתוס': מהטעם שאין מקדשים, מפני שנראה כקונה קנין, מפני אותו הטעם אסור לתת גט בשבת – מלבד שכיב מרע הרוצה שאשתו לא תיוקק ליבום, מותר לגרש אפילו בשבת כדי שלא תיטרף דעתו עליו (או"ח שלט, ד תקכד).
- [משמע בתוס' אסור לקדש לא רק מחשש כתיבה אלא משום שדומה לקנין. ובשו"ת משיב דבר (ח"א לה) הוכיח מהירושלמי שאין לאסור משום קנין. וצ"ע].
- ד. כשם שאין דנים דיני ממונות בשבת, כך אין מקבלים גרים בשבת [שגם זה בכלל 'דין', ואעפ"י שיתכן שאין לגזור בזה שמה יכתוב, יש טעם אחר לאסור – מפני שנראה כמתקן גברא]. (ע' רמב"ם איסורי ביאה יג, וחספא משנה; אגרות משה או"ח ח"א קכו, ז).
- ה. עברו ודנו – דיניהם דין, בין בשוגג בין במזיד (עפ"י תוספתא; רי"ף ורא"ש וש"פ).
- ו. בחול המועד – דנים את הדין (עפ"י מו"ק יד: רמב"ם י"ט ז, יב; או"ח תקמה, י), וכן חולצים (עפ"י אה"ע קסט, ז; רמ"א סדר חליצה יא).
- ז. יש סוברים: כשם שאין עושים קנין בשבת, כך אין מפקירים (ערמב"ן ריש פסחים; פרי חדש או"ח תלך, ב ועוד). ויש חולקים (מאירי שבת קכו. ועוד. ע"ע: שער המלך לולב ח, ב; שו"ת רעק"א קעד; עבודת הגרשוני סוס"י כד; מחנה אפרים שלוחין ז; קהלות יעקב ביצה כג).
- דברים שיש בהם מצוה ואסורים; לא מקדישים ולא מעריכים ולא מחרימים [גזרה משום מקח וממכר], ולא מגביהים תרומה ומעשר, אפילו כדי ליתנה לכהן בו ביום לאכילתו. ודוקא פירות הטבולים מאתמול, אבל נטבלו עתה כגון עיסה שעשאוה ביום טוב – מפרישים ממנה חלה ונותנים לכהן.
- א. קרבנות הקבוע להם זמן – מקדישים אותם בשבת וביום טוב (עפ"י שבת קמה:). הקדשת שלמי שמחה ומעשר בהמה – עתוס' הגיגה ח.
- שאר דיני הקדשה בשבת וביום טוב – ע' בשבת קמה.
- ב. כשם שאין מקדישים כך אין פוידים קדשים (רש"י לעיל כז: ד"ה כבהמת).
- פדיון הבן; כתב הריב"ש (קנו) שאסור לעשותו בשבת (שנדמה קצת לקנין (ע' תרומת הדשן רסט; ש"ך יו"ד שה ס"ק יב; אגרות משה או"ח ח"ג מד).
- ג. הפרשת חלה מעיסה שנתגלגלה מערב יום טוב – נתבאר לעיל ח.
- וע"ע לעיל יג אודות אפשרות הרמת תרומה ביו"ט.
- ד. בחול המועד אין איסור להפריש תרומות ומעשרות וכד' (עתוס' ע"ז נט.).
- אמרו בירושלמי: וכולם שעשו, בין שוגגים בין מזידים בין מוטעים – מה שעשו עשוי. ושמענו, אדם שעבר והקנה בשבת קרקעות או מטלטלים – הקנאתו הקנאה (רי"ף).

דף לז

עה. 'אותו ואת בנו' שנפלו לבור ביום טוב – מה יעשה?

אותו ואת בנו שנפלו לבור (והרי אי אפשר לשחוט שניהם ביום אחד); רבי אליעזר אומר: מעלה את הראשון על מנת לשוחטו ושוחטו, והשני עושה לו פרנסה במקומו כדי שלא ימות. רבי יהושע אומר: מעלה את הראשון על מנת לשוחטו ואינו שוחטו (ע"י עילה כלשהי שאינו חפץ בו, כגון שהשני שמן ממנו. עפ"י רש"י בשבת קז), וחוזר ומעלה השני – רצה זה שוחט רצה זה שוחט. (התירו להערים משום צער בעלי חיים (רמב"ם עפ"י הסוגיא בשבת) ומשום הפסד ממונו. עבודת הקדש).
[ואמר אביי: אפשר דוקא כאן נחלקו, שמצד אחד יש להקל ולטרוח כי אפשר לעשות בדרך הערמה, ומצד שני יש להחמיר שהרי אפשר לפרנסו במקומו ולא יפסיד, אבל בשאר מקומות של הפסד ממון, אפשר שהכל מודים שמוותר לטרוח ביו"ט או הכל מודים לאסור כשא"א בהערמה].
הלכה כרבי יהושע (עפ"י רמב"ם ב, ד; או"ח תצה, י). ומשמע שצריך לשחוט אחד מהם. ואולם הרבה פוסקים הביאו מהירושלמי שאם רוצה אח"כ שלא לשחוט אף אחד – הרשות בידו. ומכל מקום כתב הרשב"א שראוי להחמיר ולשחוט אחד מהם, שלא תהא ניכרת ההערמה (מובא במשנ"ב סקנ"ט).

דפים לז – לח

עו. מה דין קנין שביתה ויציאה חוץ לתחום בדברים דלהלן?

- א. הבהמה והכלים השייכים לאדם.
 - ב. המוסר בהמתו לבנו או לרועה, או ללוקח; שור של פטם ושל רועה.
 - ג. כלי האחים שבבית.
 - ד. כלי השאול לאדם אחר.
 - ה. אשה ששאלה מחברתה תבלין מים ומלח לעיסתה.
 - ו. שנים ששאלו חלוק אחד בשותפות.
 - ז. שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות.
- א. תנן: הבהמה והכלים כרגלי הבעלים – אין אדם יכול להוליכם ביום טוב ובשבת אלא במקום שבעליהם יכולים לילך.
- א. לאותן הדעות שתחומין דאורייתא [וכן נוקטים הרי"ף והרמב"ם לענין תחום י"ב מיל], יש אומרים שכן הוא גם לענין קנין שביתה לכלים. ויש חולקים (ע' מגן אברהם תד סק"ה – מחלוקת רלב"ח ור"מ אלשקר. ובדעת תורה כתב לתלות זאת במחלוקת רש"י וריטב"א בעירובין עט: וע"ע: ליקוטי רמב"ן עירובין יו; בהגר"א תד סק"ד וישועות יעקב).
- ב. אדם השוהה בשבת מחוץ לתחום ביתו, וכליו נשארו בביתו – יש להם ד' אמות במקומם, אבל אסור להוציאם חוץ לד' אמות, אף לא באותה העיר גם אם היא מוקפת חומה וצורות הפתח. ואולם יש ראשונים שסוברים שהכלים קנו שביתה במקומם ויש להם אלפים אמה לכל רוח ממקום שהם שם. ויש מקום לסמוך על שיטה זו בצירוף דעת הסוברים שכל העיר נידונית כד' אמות. ולכן אין למחות ביד המקלים לטלטל הכלים הללו בתוך העיר (עפ"י שבט הלוי ח"ט עט. ונטה שם מדבריו הראשונים (בח"ו מו) לאסור בהחלט).
- ג. איסור הוצאת כלים חוץ לתחום כולל גם בגדים שהוא לבוש בהם [אעפ"י שלענין הוצאה מרשות לרשות הם טפלים לאדם]. ויש לצדד שבכל מקום שמוותר לבעלים לצאת חוץ לתחום משום פיקוח נפש [או בדרבנן – משום כבוד הבריות], מותר לצאת עם כליו, אך מסתבר שלא הותר בבגד של אחרים. וצ"ע (עפ"י מנחת שלמה ח"א טו).